

I

8266

45

„LIGA” pentru unitatea culturală a tuturor Românilor
SECTIUNEA CRAIOVA.

INSEMNATATEA ZILEI

DE

3 (15) MAIU 1848

STUDIU

făcut cu ocasiunea a 50^a aniversare a acestei zile

de

M. STRAJANU

PROFESOR

CRAIOVA

TIPO-LITOGRAFIA NAȚIONALĂ RALIAN ȘI IGNAT SAMITCA

37,105

„LIGA“ pentru unitatea culturală a tuturor Românilor
SECTIUNEA CRAIOVA.

INSEMNATATEA ZILEI

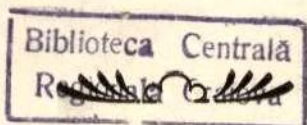
DE

3 (15) MAIU 1848

STUDIU

făcut cu ocasiunea a 50^a aniversare a acestei zile
de

M. STRAJANU
PROFESOR

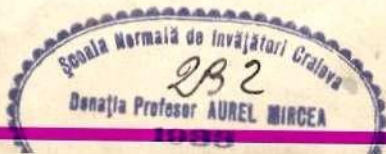
CRAIOVA

TIPO-LITOGRAFIA NAȚIONALĂ RALIAN ȘI IGNAȚ SAMITCA

1898.

87,105

78266

INSEMNAȚATEA ZILEI DE 3 (15) MAIU 1848.

Astăzi sunt 50 de ani, de când s'a împlinit cel mai mare eveniment politic în viața Românilor de peste Carpați. În 3/15 Maiu 1848, cea mai numeroasă, mai demnă și mai măreață adunare națională, care s'a văzut vreodată în *Ardeal*, ținută în câmpul libertății la Blaj, a decretat desființarea privilegiilor aristocrației și a servituții seculare a poporului român, libertatea națională și egalitatea lui în drepturile politice și civile cu toți locuitorii țării. S'a crezut atunci, că acesta era ultimul act, sau desnodământul

acelei drame cumplite, săngeroase și lungi de sute de ani, care se numește istoria Românilor de peste Carpați. Durere însă, astăzi pare, că tragedia nu s'a terminat.

Revoluțiunea Românilor din 48 a fost cea mai însemnată, măcar de-ar fi și cea din urmă din câte au udat cu sânge pământul acelei părți a frumoasei și scumpei noastre patrii. De sute de ani poporul român gemea sub greul și rușinosul jug al robiei și nu odată a scuturat cu înspăimântătoare mânie lanțurile ce purta, fără de a le pute înfrânge.

Prima răscoală a țăranilor în contra despotismului feudal s'a întimplat în 1437. De mult Românii își pierduseră toate drepturile politice și civile, ce și le păstrară câte-va sute de ani după năvălirea Ungurilor în acele țeri. Căci două lucruri trebuie să însemnăm, ca să înțelegem bine istoria Românilor de peste Carpați: întâiu, modul cum s'a născut feudalitatea în acele țeri; al doilea, caracterul revoluțiunilor din veacurile trecute în Transilvania și Ungaria.

În celealalte țeri ale Europei, feudele cu privilegiile lor s'au născut din cucerirea pământului cu armele de cătră popoarele nă-

vălitoare. După un vechiu obicei, când Germanii cuceriau o țară, regele lor împărția tot pământul ei cu principalii lui soți de arme. Aceștia la rîndul lor distribuiau pământ fiecare tovaroșilor săi cu aceleași condițiuni de credință și ajutor reciproc, cu cari primeau ei pământul din mîna regelui. Aceste pămînturi se numiau la 'nceput *beneficie*, mai tîrziu *feude* (de la lat. *foedus*, alianță); și această sistemă de drepturi și datorii reciproce se numia *feudalitate*. Erau astfel două clase mari de feudali: aceia cari își primiau feudele de adreptul din mîna regelui, cîtră care se legau prin jurămînt de credință sau de omagiu și vasalitate; aceștia erau nobilii de aîntăia clasă, numiți în Franța *pairs* (*paires*), adecă egali atît între sine cît și cu regele; aiurea se numiau magnați, duci, comiți, principii sau altfel. Și erau apoi feudalii, cari își primiau feudele de la cei de clasa I-a, cărora erau vasali, precum aceia erau vasalii regelui. De altfel fiecare nobil putea fi suzeran față cu feudalii creați de el, și vasal regelui sau altui feudal.

Pămînturile se împărțiau împreună cu locuitorii lor, cărora se lăsa de regulă a treia

parte, cu condițiune, ca ei să cultive și pământul nobililor, să dea contribuțiuni și să poarte alte greutăți ale statului. Astfel s'a născut servitutea poporului țeran și privilegiile aristocraților, prin dreptul de cucerire sau dreptul celui mai tare.

Nu tot astfel s'au născut privilegiile și robotele numite iobogie, clacă sau vecinătate, în țările noastre. Țările de peste Carpați n'au fost cucerite de Unguri cu armele, cum au cucerit Francii Galia, Goții și alte popoare germane Spania și Italia. La trecerea lor din Galiția în Panonia și în Dacia ei aflară aci diverse state mici ale Romanilor, cari le opuneau o energică rezistență. Statul lui Menumorut din Maramureș l-au ocupat prin moștenire, căsătorindu-se Zoltan, fiul lui Arpad, cu fiica aliatului său Menumorut, care n'avea moștenitori de parte bărbătească; statul lui Glad sau Claudiu, în ținutul Banatului de azi, l-au cuprins prin trădare, după ce mai ântău tură de repetite ori hătuți; statul lui Gelu, în Transilvania, și încă numai în părțile Someșului, l-au ocupat prin un tratat de alianță după căderea în luptă a principelui Gelu.

Românii din aceste țări, aveau propriile lor instituțiuni politice și civile, pe cari le au păstrat mult timp și după venirea Ungurilor. Aveau voivozii și enezii lor, cari întruniau puterea militară, administrativă și în parte judecătorească, voivodul peste o provincie întreagă și enezii, subordonați voivozilor, peste câte o parte a provinciei. Aveau legile și jurisdicțiunea lor tradițională, numită de scriitorii străini *jus valachicum*, *jus valachiae* etc. iar de cronicarii noștri numit *obiceiul pământului*. Aveau nobilimea lor organizată, care lua parte la adunările provinciale și ținutale.

Tot poporul român avea în evul mediu organizațiune militară; toți erau legionari; și nobilii, numiți în limba poporului boeri, formau clasa cea mai distinsă a acestui popor militar. Prin virtuțile lor militare își câștigau moșiile și prerogativele de cari se bucurau, însă fără relațiuni de vasalitate, și fără drepturi ereditare ale privilegiilor.

«În Ungaria și Transilvania boerimea română a figurat până în secolul al XV-lea, sub numele de *nobili români* (*nobiles valachi, nobiles ut dicitur, Valachorum*), for-

mând o clasă deosebită de nobilimea ungu-rească (*nobiles hungari*) și distinsă de ea prin originea, prin istoria și prin natura privilegiilor sale»¹⁾.

Cea mai numeroasă clasă a poporului român o formau țeranii, numiți soldați sau apărători ai castrelor, împărțiți în mai multe voievodate și cneziate; căci pretutindeni în Ungaria și Transilvania poporul român își avea *teritoriile sale naționale*, cu administrațiune și jurisdicțiune română. Dreptul român, public și privat, păstrat ca tradițiune și în veacurile următoare, era în epoca vechie cu totul deosebit de cel unguresc. Țeranii români erau oameni liberi, nesupuși serviciilor feudale, cu proprietățile lor moștenite din generațiune în generațiune, ca și boerii sau marii proprietari. Singura lor datorie era apărarea castelelor, facerea fortificațiunilor și serviciul militar în timp de război.

În scurt, până în a doua jumătate a secolului al XIV poporul român din Transilvania și Ungaria ni se prezintă ca un popor

¹⁾ N. Densușanu, *Revoluțiunea lui Horia*, cap. IV și V, epoca militară și feudalitatea ungurescă.

liber, militar, cu teritoriile și clasele sale naționale, cu instituțiunile sale proprie, în scurt ca o națiune politică, distinsă în toate elementele sale de națiunea ungurească, secuiască, săsească ¹⁾.

Pierderea acestor așezăminte și drepturi din partea Românilor și introducerea privilegiilor feudale și a iobagiei s'au făcut târziu după așezarea Ungurilor în aceste țări, și nu prin faptul cuceririi cu armele ca în țările apusene, ci pe alte căi nedrepte. Cel mai vechiu și mai însemnat mijloc pentru întemeierea feudalității și prin ea a supremației maghiare, au fost donațiunile regilor Ungariei. Aceștia ca să-și asigure puterea dăruiau nobililor, sau acelor funcționari și servitori credincioși ai lor, pe cari voiau să-i facă nobili, precum și bisericilor, le dăruiau moșii întinse din teritoriile castelelor, și sate întregi cu locuitorii împreună și cu dreptul de a exploata după bunul plac, pământ și oameni, ca proprietate a lor.

La arbitriul și despotismul politic se adause apoi și despotismul religios. După în-

¹⁾ V. Densușianu l. c.

introducerea catolicismului, nobilimea română fu silită a se face catolică, ca să-și păstreze privilegiile și posesiunile sale. Și după ivirea reformei, aceasta prefăcù proselitismul religios în fanatism și Românii avură să îndure persecuțiuni și mai cumplite. Iar acei nobili, cari țineau la legea lor, adecă la confesiunea lor religioasă, erau persecutați și, sau trebuiau să emigreze, ceea ce și făceau uneori în cete numeroase, ca ale lui Radu Negru și Dragoș; sau pierzându-și drepturile, s'amestecau în masa poporului de rând.

Ast-fel s'a nimicit aristocrația română, s'a desființat vechia sistemă de apărare a castelurilor și frontierelor, voivodatele, cneziatele și celealalte instituțiuni ale Românilor de peste Carpați.

Românii militari și nobili, amestecați în mulțimea țeranilor, din oameni liberi fură reduși la condițiunea de sclavi ai aristocrației, și numele de *iobogi* (*iobogiones castrorum*), care până aci era un titlu de demnitate, ajunse a fi identic cu numele de rob sau sclav, ca și numele de român. Moșia Românilor, împreună cu casele, munca și

persoana lor, deveniră proprietate a nobililor ungurești, cari aveau toate libertățile, însă nu aveau nici un simț de umanitate, cari ajunseră a fi mai barbari după creștinarea lor, de cât erau ca păgâni, la năvălirea lor în aceste țeri. Afară de alte mărturii ale istoriei, cele mai invederate probe despre barbaria aristocrației ungurești sunt legile și constituțiunile lor, cunoscute în Ungaria sub numele de «*Decretul Tripartit*» al lui Verböczy, și în Transilvania sub numele de «*Aprobate și compilate*». Aceste legi singure sunt de ajuns, ca să reverse o lumină lugubră asupra statului unguresc și în special asupra relațiunilor dintre poporul român și aristocrația ungurească. În ele poporul român întreg, de și cel mai vechiu în acea țară, e declarat de străin, venetic și tolerat în țară pentru folosul economic, până la bunul plac al principilor. Nici nu figură cu numele de popor. Legile împărțiau pe locuitori în *nobili*, calitate care n'o recunoșteau de cât catolicilor sau celor cari voiau să se facă catolici, și mai târziu rețormați; și în *rustici*, *coloni* sau țărani.

În adunările lor marcale sau districtuale,

nemeșii nici nu vorbeau de popor, ci numai de «oamenii lor».

Nobilul era stăpân cu putere nemărginită peste pământul cultivat de locuitorii domeniului său și peste munca, averea și persoana acestora. Ei trebuiau să cultive tot pământul domnului lor, să-i adune recolta, să-i îndestulească toate trebuințele, în câmp și acasă, până și vînatul și pescuitul domnului erau în sarcina iobagiului.

Pe lângă aceasta, iobagiul trebuia să-și lucreze și partea de pământ asignată sieși, din care avea să dea domnului zeciuală, adică a noua sau a zecea parte din toate produsele; o cantitate anumită din productul oilor, caprelor, porcilor și stupilor săi, cari de obicei i-se luau pe jumătate, și alte felurite daruri de trei ori pe an.

Tot din slaba sa recoltă trebuia să dea dijmă preoților catolici sau reformați, ai căror episcopi și superintendenți aveau jurisdicțiunea bisericească asupra clerului român; un alt despotism tot așa de crâncen ca și al aristocrației profane.

Iobagiul, pe lângă că era considerat și tratat ca niște animale de muncă, tot el era

obligat să poarte toate greutatele statului, districtului și comunei, greutatea de cari nemeșii erau scutiți. Iobagiul trebuia să facă drumurile și podurile, peste cari avea apoi să plătească vamă chiar atunci, când transporta recolta nemeșilor. El trebuia să plătească contribuțiune către stat pentru întreținerea armatei, pentru diurnele deputaților, pentru administrațiunea comitatului, fiind supus în același timp stoarcerilor și abuzurilor funcționarilor publici, cari în Transilvania până la 1730 nu aveau salarie, ci trăiau din amendele și taxele ilegale, ce le storceau de pe spatele țăranilor.

Chiar atunci când moșia țăranului era împărțită între 8 și 10 copii, fie care din ei trebuia să facă aceleași servicii și să supoarte aceleași greutatea ca pentru o moșie întreagă.

Iar nemeșii erau scutiți de ori-ce impozite și obligațiuni.

Țăranul era osîndit prin lege, să nu poată aduna altă avere de cât «simbria muncii sale», să nu poarte arme, să nu îmbrace haine subțiri. Ca să n'aibă cui să plînge de nedreptățile și torturile suferite, legea îl oprea de a trage în judecată pe stăpânul său.

Acesta era și judecătorul și călăul său în același timp. După ce îi lua fără milă toată munca, toată averea câștigată prin sudoarea feței sale, la cea mai mică plângere sau greșală a iobagiului, nobilul îl pedepsiá însuși și pedepsele lui erau bătaia, închisoarea în locuri infecte, aruncarea în lanțuri, tăierea membrelor corpului și felurite alte torturi prescrise de lege. Asemeni schingiuri se aplicau fără a ține samă de etate, de sex sau de boală. Adesea femeie însărcinate își pierdeau fructul pe brasa câmpului sau espirau sub schingiuirile sbirilor domnești.

Mulți din aristocrați aveau chiar dreptul de viață și moarte asupra țăranilor de pe domeniul lor (*jus gladii, jus patibuli, dreptul de a tăia și spânzura*).

Și ca bietul țăran să nu poată scăpa nicăiri din acest iad, în care domniî esecutau cu nespuse sălbăticiie funcțiunile demonului, ca nicăiri să nu poată fugi de mânia boerului, legea-l opria de a se pute muta pe moșia altui proprietar, nici atunci chiar, când își plătia toate datoriile și se putea răscumpera; era prin lege *legat de glie (glebae ad-*

scriptus). Și legea lor nu se mulțumia încă numai cu atâta; ea condamna pe țeran la o rusticitate, adecă la o robie eternă, ca el să n'aibă nici o rază de speranță, că vor scăpa vre-o dată din jug măcar nepoții sau strănepoții săi.

Astfel își ridicaseră Ungurii rușinoasa lor constituțiune, rușinosul paladiu al privilegiilor lor, pe ruinele libertății poporului.

Cum observă *S. Bărnuț* în clasicul său discurs despre «*Reporturile Românilor cu Ungurii și principiile libertății naționale*», Ungurii prin creștinarea lor s'au mai sălbăticit încă, în loc de a se umaniza; căci făcuseră robi și pe țeranii unguri, cari fiind păgâni erau liberi, și nici un om nu s'a ridicat între ei, care să critice aceste însuțțiuni barbare, nici un Ambrosiu, nici un Chrisostom, care să apere proprietatea poporului și a văduvelor în contra înpilării. Episcopii lor c'o mână binecuvântau, iar cu alta despoiau și torturau poporul, ca și ceilalți nobili.

Ar trebui volume întregi, ca să putem arăta toate nedreptățile și barbariile comise de aristocrația ungurească față cu poporul

român. Pedeapsa cu moarte și cele mai cumplite suplicii corporale erau aplicate adese ori pentru greșeli puțin însemnate. Când *Iosif* II voi să călătorească întâia oară prin Transilvania, împărăteasa Maria Teresa, mama lui, ordonă guvernului transilvan să curățe drumurile de cadavrele țeranilor atârnați în furci și țepe.

Această stare de lucruri a durat, cu puțină schimbare, din veacul al XIV-a până la 1848. Numai *Iosif* II, în urma revoluțiunii lui *Horia*, a ușurat într-o măsură soarta țeranului român, deslegându-l de glie și dându-i voie să se poată muta de pe o moșie pe alta prin răscumpărare. Dar și măsurile de ușurare, ce voiau să le aplice din când în când monarhii, rămăneau fără efect în fața rezistenței încăpăținate a aristocrației de a introduce vre o reformă în favoarea poporului.

Tratat, cum zice *d. G. Bariț*, ca fiarele sălbatice în menagerie, cărora stăpânul le dă numai atâta nutriment, cât să nu moară de foame, neavând de la cine cere dreptate și neaflând vr'o altă cale de mântuire, bietul popor în desperarea sa apuca adesea ori-

ce armă îi cădea sub mână și se revolta în masă în contra neîmpăcaților săi dușmani. Istoria Transilvaniei și Ungariei e plină de așa numitele *tumulte ale țăranilor* în contra domnilor; și cumplită era răsbunarea lor în acele momente de dreaptă mânia. Iar când nu se putea răscula, țăranul apuca drumul codrilor și se organiza în cete de haiduci, cum se întâmpla și dinconace de munți, mai ales în epoca Fanarioților.

Cele mai însemnate din revoluțiunile țăranilor transcarpatini au fost: cea de la 1487, care a provocat *unirea celor trei națiuni în contra țăranilor*; adică *unirea nobililor, a Secuilor și Sașilor*. Pe atunci încă nu era vorba de *națiunea maghiară*, ci numai de a nobililor, și între ei se ațau încă și mulți români; iar prin țărani nu se înțelegeau numai Românii, ci și Ungurii, căci revolta lor, ca și apăsarea, era comună.

Tot acest caracter l-a avut și a doua revoluțiune mai întinsă la 1514; și de sigur și alte multe răscoale mai mici în fiecare, secol și'n fiecare comitat. Numai mai târziu au început a se deosebi iobagii unguri de cei români. Și revoluțiunile de mai târ-

ziu, ca cea de sub Michaiu Viteazul, și de la 1784 a lui Horia, erau curat naționale. E de observat însă, că poporul confundă naționalitatea cu *legea* sau religiunea, cum ne probează între altele măsura revoluționarilor lui Horia de a lăsa viața acelor unguri, cari consimțiau a se boteza în legea ortodoxă. A se face ortodox însemna a se face român, precum în vremile trecute se făcură unguri, toți nobilii români trecuți la catolicism sau la calvinism.

În veacul trecut începură și Români a ave între ei oameni cultivați, grație concesiunii acordate de casa habsburgică în urma unirei cu biserica Romei, de a cerceta și Români scoalele străine și de a ridica școale naționale. De abia atunci se ivesc și între Români oameni luminați, apărători ai poporului, Inocențiu Micul e primul episcop român, care întreprinse lupta, și încă o luptă energică, pentru recăștigarea drepturilor poporului. Casa suverană promisese Românilor la facerea unirei, că le va reda toate drepturile răpite și va considera națiunea și biserica lor egală cu cele lalte națiuni și religiuni ale țerei. Dar trecuseră 40 de ani

de la unire și soarta poporului era tot aceeași. Indată ce se urcă pe scaunul episcopesc, Inocențiu pretinse împlinirea condițiilor sub cari s'au primit unirea religioasă. Intre numeroasele acte ale luptei sale pentru drepturile naționale, cel mai însemnat e petițiunea de la 1744, prin care cere recunoașterea națiunii române ca a patra națiune în stat, cu aceleași drepturi ca și celealalte națiuni.

Aceleași principie le vedem figurând în petițiunea colectivă a Românilor de amîndouă confesiunile, înaintată adunării transilvane din 1791 și cunoscută în istorie sub numele de *supplex libellus*. Această cerere, de și era trimisă dietei ca proiect de lege din partea suveranului, însă rămase fără rezultat pozitiv. Dar ea servi pe viitor ca programă politică a Românilor și mai avu încă acel bun efect de a apropia pe Români de ambe confesiunile unii de alții.

De la proiectele de reformă ale lui Iosif II și mai ales de la încercarea de a introduce limba germană ca oficială în locul celei latine, se deșteptă și în Unguri spiritul național și începură unii din ei a stăruî pen-

tru introducerea limbei maghiare. Inșă de abia după 1830, când începuseră a străbate și între dînșii principiile revoluțiunei franceze, se formă între ei o partidă liberală, în fruntea căreia se afla contele *Széchenyi* (citește Secenyi), care voia cu toată energia desființarea iobagiei și privilegiilor feudale și reorganizarea societății pe temeiul principiilor de libertate. Dar acum Ungurii, vîzînduse într'un mic număr în mijlocul milioanelor de Români și de Slavi, geloși de supremația lor și înspăimîntați pentru existența lor națională, concepură un nou plan de luptă, mai funest pentru națiunile conlocuitoare de cît barbara lor constituțiune feudală. Ei își propuseră acum maghiarizarea tuturor locuitorilor Ungariei și Transilvaniei. Și această contopire a popoarălor nu calculau a o face prin spiritul blând și bine-tăcător al cultu-rei și civilizațiunei, pe care nu l-au avut nici nu-l vor avè nici odată, ci prin violență, prin nedreptate și corupțiune. De aci curiosul și unicul fenomen în istorie a unui popor, care în numele libertății și civilizațiunei pretinde a avè dreptul să ucidă toate naționalitățile cu care trăește împereună în aceeași patrie.

E crimă a ucide pe un om în codru sau la marginea drumului, în contra legii care scutesce averea și viața. Ce vom zice însă despre un popor întreg, care în veacul al 19-a, în mijlocul Europei civilizate și chiar în numele acestei civilizațiuni și al legii, încearcă infernala crimă de a nimici alte popoare întregi, ca cu prada lor să-și asigure și să-și înavuțească existența sa?!

Încă la 1842 Ungurii din Transilvania proiectară legi, ca în timp de 10 ani să pregătească introducerea limbii maghiare în toate afacerile publice, în scoale, în biserici și chiar în familiile române. Ca să poată realiza mai ușor acest plan, care era într'o contradicție flagrantă cu principiile liberale ce se făleau a introduce, Ungurii veniră la ideia de a uni Transilvania cu Ungaria; căci într'o adunare legislativă a Transilvaniei, în care să fie reprezentați dupe dreptate toți locuitorii țerei, ei n'ar fi putut face nici-o dată niște legi ca acelea, de cari aveau trebuință pentru urmărirea criminalei lor tendințe.

Cea mai mare parte însă dintre aristocrații unguri ai Ardealului erau de partida con-

servatoare, care voia cu ori ce preț să păstreze sistema feudală cu vechile ei privilegii. Nu voiau să facă nici măcar o lege, care să reguleze relațiunile iobogilor cu nobilii. Toate proiectele coroanei, începând de la Iosif al II, în cestiunea agrară, numită urbariu, au fost amânate sau respinse cu încăpăținare de adunările țării. De abia în adunarea din 1847 se înduplecară Ungurii, siliți de împrejurări, să facă o lege agrară. Dar ce fel de lege? Privilegiile barbare pe deoparte și iobogia țăranului de alta, cu zeciuețile, cu zile de muncă, cu feluritele dări în bani și în produse, cu toate nedreptățile și abuzurile, care până aci se exercitau numai pe temeiul silei și al obiceiului, acum erau regulate prin articole de lege.

Acest urbariu însă, trist document de orbirea tirăniei ungurești, înainte de a se pune în practică, fu spulberat de viforul libertății, care suflă în 1848 peste Europa și care răsturnă din temelie tot organismul societății feudale învechite.

Vestea revoluțiunei din Fevruarie 1848, care proclamă în Franca republica, se răspândi ca fulgerul și aprinse focul revoluți-

unei în toate statele. După revolta din Viena a lucrătorilor și studenților la 13 Martie, urmă revoluțiunea de la 15 Martie în Pesta, care proclamă desființarea iobogiei și privilegiilor seculare și egala îndreptățire politică și civilă a tuturor locuitorilor țării.

Românii încă se agitau. Toți, afară de câțiva magiaroni, erau gata a lucra și a se lupta pentru desrobirea națiunii române, pentru care Românii, și-au vărsat de atâtea ori sângele în veacurile trecute și pe care de la Inocențiu și de la 1791 o urmăreau pe cale legală. Domniá însă o mare nedumerire în privința anexării Transilvaniei la Ungaria, idee nouă pe care Ungurii o inventaseră de curând, ca singurul liman de scăpare al supremației și poate al existenței lor naționale în noua organizare a statului pe principiul dreptății. Unii dintre Români combăteau unirea, alții o susțineau, iar alții nu știau ce atitudine să ia în această privință. Din cele două organe române de publicitate, ce esistau atunci în Transilvania, *Gazeta* și *Foaia* lui G. Bariț din Brașov părea înclinată spre unire, însă nu era hotărâtă; «Organul luminării», al lui Cipariu în Blaj, recomanda unirea ca

salutară națiunei, pentru că ea ar uni pe Românii din Transilvania cu cei din Banat și Ungaria. Unii erau unioști, alții antiunioști.

În această confuziune de păreri, foarte firească într'un timp, când puținii oameni din tre Români, cari cunoșteau ceva din științele politice, nu se puteau întâlni, și când libertatea tiparului era restrînsă printr'o aspră censură, «Foaia» din Brașov face apel la oamenii competenți, să easă și să vorbească în public.

«Dacă se află între noi bărbați așa de bine preparați, pătrunzători, inimoși, onorați cu încrederea poporului nostru, să easă acum la mijloc, acum să ne arate calea dreaptă, mântuitoare și să zică: veniți încoace, aci să stați, de aci să porniți, cutare, să voiți, acestea să pretindeți înainte de toate».

În 25 Martie iată că apare o proclamațiune manuscrisă la Sibiu de următorul cuprins: «Congres național român; libertate individuală prin ștergerea iobagiei; libertate națională prin reșezarea națiunei române în drepturile sale de a avè deregatori (funcționari) și deputați naționali în dieta țării; și așa dar nici o uniune cu Ungurii, până nu

«vor pute trata Româniî ca națiune liberă cu «națiune liberă; pentru că și republica nu «e de cât un despotism afurisit fără de na- «ționalitate. Deci toți Româniî, de tôte cla «sele, preoții, nobiliî, regimentele, poporul, «să lucreze toți într'un cuget, într'un suflet, «după ideile acestea».

Cum observă Papiu în istoria sa, trebuia atunci nu numai o minte luminată și pătrun- zătoare, ci și un mare curagiu și devota- ment, ca să vorbească cine-va așa în public și să se opună de a dreptul furiosului cu- rent al Ungurilor, cari scriau pe stindardele lor și strigau pe toate tonurile «*unire sau moarte*». Era cu atât mai greu, că trebuia a se opune chiar pornirei generale a unei părți din Româniî cultivați și a-i abate la o cale cu totul opusă, în cestiunea unirei.

Proclamațiunea nu era semnată de nimeni. Însă toți recunoșteau într'însa tonul, spiri- tul și ideile lui *Simeon Barnuț*. În etate de 40 ani, el era student la facultatea de drept din Sibiiu. Fusese secretar în cancelaria e- piscopască, apoi profesor la liceul și la fa- cultatea teologică din Blaj. Lui i-se datorește, în cea mai mare parte, redesteptarea spiritu-

lui național și curentul în contra maghiarismului, care începuse a se introduce chiar în Blaj, mai ales în curtea episcopescă și în facultatea teologică.

Ca profesor de istorie și de filosofie, el a introdus însemnata reformă de a propune românește obiectele de studiu, cari pân' la el se predau în limba latină. El a început a propune în liceul Blajului dreptul natural, de și nu era prevăzut în programă. La 1842 tot el a fost motorul protestului făcut din partea Blăjenilor în contra proiectului de lege pentru limba maghiară. La 1843, în urma unui proces de însemnătate istorică cu episcopul Lemeni, fu scos din statul preoției și eliminat din Blaj împreună cu alți trei profesori dintre cei mai buni profesori și cu mai mulți studenți de teologie, cari în urmă deveniră toți motorii și capii mișcării de la 1848.

Atunci Bărnau, spre a se pregăti mai bine pentru marea misiune, căreia își închinase viața, de a lupta pentru drepturile și eliberarea poporului român, de și deja înaintat în etate, s'a întors pe băncile scoalei, ca să studieze științele politice și juridice. Aci-l

aflară evenimentele din 48; și el era omul
epocii.

De la 25 Martie studenții români din Sibiu
nu mai lucrau alt-ceva câte-va zile, de cât
copiau și trimiteau în toate părțile țării pro-
clamațiunea lui *Bărnuf*.

Era o fierbere generală. Pretutindinea Ro-
mânii s'adunau în grupe și se întrebau, ce
e de făcut? Prin o rară întâmplare: în ziua
de 25 Martie, în care apărură proclamațiunea
lui Bărnuf, s'au întrunit și Românii din Bra-
șov spre a se înțelege despre afacerile lor
politice și naționale; și 'n aceeași zi tinură
și tinerii români din Osorheiu prima lor con-
ferință, în care decretară adunarea națională
pe duminica Tomei la Blaj și se jurară pen-
tru pregătirea și aducerea poporului la acea
întrunire. Tot atunci trimit și Românii din
Blaj pe un student anume N. Birlea la ju-
nimea din Osorheiu spre a se înțelege în
privința unui congres național.

Aflând de hotărîrea luată pentru aduna-
rea națională, Aron Pumnul, atunci profes-
sor în Blaj, scrie și el o proclamațiune în
același sens și prin scolarii, cari tocmai ple-
cau de vacanța paștilor, o împrăștie în toată

țeara, chiemând pe Români la adunare pe duminica Tomei. Și lucru ciudat, cum observă Bariț în «Istoria Transilvaniei», tot în ziua de 25 Martie subscrie tinerimea maghiară din Osorheiu petițiunea către împăratul pentru aprobarea unirei, și în 25 Martie se întrunesc mai întâiu Slavii meridionali spre a protesta în contra planului de maghiarizare al Ungurilor.

Guvernul transilvan, aflând de pregătirea adunării Românilor pe duminica Tomei, ia toate măsurile ca s'o împiedice; trimite ordin în acest sens tuturor autorităților administrative și ambilor episcopi români făcându-i responsabili de orice urmări. Episcopul Lemeni și, în absența lui Șaguna, consistoriul din Sibiiu, și trimit circulare clerului spre a se abține și a opri și poporul de la acea adunare, convocându-i în același timp la o altă adunare națională, încuviințată de guvern, pe ziua de $3\frac{1}{15}$ Maiu la Blaj. Și în adevăr, la adunarea de la duminica Tomei n'a luat parte dintre preoții afară din Blaj, de cât popa Balint de la Roșia Abrudului. A venit însă poporul cu tinerii săi conducători, înfruntând toate pedicile și amenin-

țările ce li se făceau, că vor fi împușcați sau puși în furci. Căci trebuie a ști, că în Transilvania domina încă vechia sistemă de pedepse și pretutindenea țara era împenată de țepe și de furci; și unde acestea putreziseră, în 48 se făcură din nou și se îmmulțiră. Pe lângă aceasta se proclamase starea de asediu și se trimiseră prin ținuturi mai multe companii de secui. Se traseră podurile umblătoare de pe râuri, ca poporul să nu poată trece; din această cauză mulți fură siliți a sta pe loc sau a se întoarce acasă; mulți alții însă treceau cu înnotul. Și printre toate piedicile se adunară 5—6000 de oameni pe duminica Tomei la Blaj. Aci erau așteptați de unii dintre tinerii propagandiști sau tribuni, cum îi numea poporul, cari veniseră pentru acest scop înainte și cari se deosebiau prin tricoul național ce purtau la pălărie. În fruntea lor se afla Papiu Ilarian, cunoscut de popor sub numele de Alexandru de la Bdiu, atunci numai în etate de 20 de ani.

Aceștia erau tinerii practicanți la Curtea de apel, numită «tabla regească», în Oșorheiu, unde printre tinerii unguri, se aflau

și vre-o 30 români, cari, cum amintirăm, decretară adunarea de la duminica Tomei. Tot ei înființaseră, cu vre-o trei ani înainte, prima societate de lectură între studenții de drept din Cluj, cu o revistă literară «Zorile» redactată de d. N. Popea, astăzi episcop în Caransebeș, și de Alexandru Pop, mai târziu Papiu, care ne lăsă și istoria evenimentelor de la 48. În dimineața zilei fixate pentru adunare se aflau deja pe la 7 ore pe piața Blajului cete numeroase de țărani, cari curgeau din toate părțile străbătând printre străjile puse în jurul orașului, ca să-i întoarcă înapoi.

Guvernul publică starea de asediu, ordonă oprirea adunării, și trimise o companie de infanterie și un escadron de dragoni, cari se postaseră în Bucerdea și Sancel, două sate aproape de Blaj. Mai veniră aci și doi comisari guverniali, însărcinați să spargă adunarea prin un simplu veto, iar dacă oamenii nu s'ar retrage de bună voie, să i împrăstie cu putere armată.

Canceliștii sau tribunii, cum se numiau tinerii conducători de atunci ai poporului, cari sosiră înainte, și ca să nu fie arestați

înainte de a se aduna poporul, se retraseră Sămbătă seara pe la satele vecine, se vedeau Duminecă dimineața de pe la 6 ore pe piața și pe stradele Blajului, venind pe rînd în fruntea poporului. Când oamenii se îmulțiră și, împărțiți în grupe, ascultau pe tribuni cari le vorbeau și-i îndemneau să nu asculte de cei ce-i sfătuesc să se împrăștie; iată că apare și trupa de linie, chemată de comisari ca să împiedice adunarea; și la comanda oficerului militarii se așează în linie cu oamenii adunați. Atunci un tribun se adresează poporului și-i zice:

«Nimic să nu vă temeți fraților! Cu noi e D-zeu. Suntem credincioși ai împăratului și voim dreptate, voim pace. Să trăiască împăratul! să trăiască națiunea română! Voi sunteți poporul, și dacă veți asculta de noi, gloanțele nu vă vor pătrunde!»—«Iar dacă voesc să mă lovească pe mine,—zise un alt tribun,—aci sunt. Lovească. Și atunci dimineața, când va răsări soarele, din mine va răsări.»¹⁾

¹⁾ Aceste cuvinte le auzisem ca copil încă din gura părintelui meu, care ca om din popor era de față la acea adunare. M. S.

Oficerul și ostașii văzând ordinea și spiritul de pace al adunării rămăseră nemișcați.

Între 9 și 10 ore veniră și comisarii oficiali din curtea episcopoească. Poporul văzându-i întrebă pe tinerii oratori: Să-i lăsăm să vie?—Să-i lăsați, să-i primiți cu toată buna-cuviință și să ascultați ce vă vor spune—răspunseră tribunii

Papiu și *Baril* ne spun în scrierile lor felurite scene caracteristice de la acea adunare. Comisarii ajungând în mijlocul mulțimei, care le făcea loc, voiră să vorbească cu unul din tribuni. Acesta voia să se apropie de ei; dar îndată câți-va oameni alergară și se așezară între el și comisari.

«Lăsați-mă, fraților, să mă înțeleg cu dînșii.—Să te înțelegi domnule, dar să nu te apropii prea tare de ei; nu te încrede lor nici aici; noi îi cunoaștem mai bine, suntem pățiți.

Tribunul fu silit să stea la distanță de șase pași de comisari; și pe când vorbea cu ei, oamenii din popor îl țineau de brațe, căci se temeau, ca nu comisarii, înțeleși cu comandantul trupei, să ia pe tribun între sol-

dați și să-l aresteze. Atât de mare era neîncrederea poporului în autoritățile ungurești, și atât de mult ținea el la oamenii săi în care credea ca în niște apostoli trimiși din cer pentru mântuirea sa.

Comisarii veniră să cetească decretul guvernului, care opria adunarea. Dar oamenii nu voiau să-i asculte zicând, că după ce s'a publicat în toată țara, ei îl cunosc de ajuns. Atunci începură și ei a ține poporului discursuri în limba română, sfătuindu-l să fie ascultător, să nu turbure pacea, și acum să plece acasă, căci guvernul a dat voie pe $\frac{3}{15}$ Maiu, când se vor aduna învățații Românilor; că iobăgia se va desființa, pentru-că această țară se va uni cu Ungaria, când apoi și Românii vor fi asemenea Ungurilor.

Când auzi poporul de unirea țării, informat mai dinainte de către tribuni despre natura și tendințele acelei uniri, începù se strige: Nu ne vindem țara; nu voim să știm de unirea ce vor s'o facă domnii (boerii) fără știrea Românilor. Voim înainte de toate să scăpăm aici în această țeară de iobăgie, și jurăm că mai mult iobagi nu vom fi. De dus ne ducem acasă, dar și acolo ne vom

aduna și sfătui, precum se adună și domnii și guvernul nu-i oprește. Apoi ne și temem, că dacă ne vom duce noi de aci, d-voastră veți prinde pe domnii noștri ¹⁾.

Alții răspundeau relativ la unire: «Noi ne unim cu Țara», vorbă prin care în Ardeal se înțelege Țara Românească. Comisarii se retraseră fără de a-și pute împlini misiunea cu care veniseră.

D. profesor Faur, martor ocular și părtaș al acelor evenimente și atunci student în facultatea teologică, ne spune, că unul din comisari venise des de dimineață la seminar unde se afla Papiu Ilarian, ca să parlanenteze cu el. Dar trebui să vorbească de la poartă, printre grilajul de fier, căci studenții încunjurând pe Papiu nu-l lăsară să easă, nefiind încă poporul adunat. Alte încercări ale comisarilor de a aresta pe tribuni, chiemându-i în curtea episcopoească, rămaseră asemenea deșerte.

Să zice, că invitară în urmă pe comandantul trupei, se spargă adunarea cu armele; dar acesta âncă nu le dete ascultare vîzînd liniștea și frumoasa ordinea a adunării.

¹⁾ *G. Bariț*: Părți alese din istoria Transilvaniei t. II. P. 99.

Pe la 10 ore sosi Iancu și I. Buteanu cu muntenii lor. Mulțimea le eși întru întâmpinare. Apoi câți încăpură, intrară în biserică. După terminarea serviciului religios se continuă discursurile.

Episcopul Lemeni voi să vorbească și dînsul, însă nu fu ascultat. Asemenea nu fură ascultați nici alții, cari sfătuiau pe oameni să se retragă.

După amezai pe la 2 ore veni Bărnuț de la Sibiu. Aflându-se de sosirea lui în Mănărade, un sat din sus de Blaj, tribunii îi trimiseră o trăsură și eșiră înaintea lui cu toată mulțimea. La intrare poporul desprinsese caii, ca să-l ia în triumf. În deșert striga Bărnuț, sculându-se în picioare în trăsură: «Lăsați, fraților, să tragă vitele în jug, că noi destul am tras; acum să fim oameni liberi. A sosit timpul, ca să scoatem pe oameni din jug, iar nu să-i băgăm»,—oamenii desprinzînd caii duseră ei înșiși trăsura până în curtea seminarului. Strigătele «să trăiască» și fluturăturile pălăriilor umpleau aerul și erau «asemenea sgomotelor și undelor mării».

Apoi oamenii cerură cu stăruință, să vie

Bărnuț, să-l vadă și să le vorbească. Omul adorat al poporului apare între vivate sgomotoase și, cu vorbe blânde și insuflătoare de pace, îndeamnă pe oameni să fie ascultători de legi, să aibă răbdare și acum să se reîntoarcă pe la casele lor până la $\frac{3}{15}$ Maiu, când cu voia guvernului se va ține adunarea națională a tuturor Românilor.

Acum între 3 și 4 ore, poporul începù a se depărta în liniște esemplară, cei mai de aproape pe la casele lor, iar cei mai departe prin satele vecine până la $\frac{3}{15}$ Maiu. Seara orașul fu iluminat și se făcură diverse ovațiuni cu torțe, cu musică și discursuri.

De și în această adunare nu s'a luat nici o hotărîre, ea fu de mare folos, ca o pregătire necesară pentru adunarea de la $\frac{3}{15}$ Maiu. Fără cea de'ntâiu, a doua nu se știe ce soartă ar fi avut, și în tot cazul ar fi fost lipsită da sărbătoreasca și impunătoarea grandoare, cu care s'a ținut. De o parte guvernul s'a convins despre spiritul de ordine al poporului român și despre maturitatea politică a conducătorilor săi, iar comisarii le deteră acte oficiale, prin cari adeveriau liniștea și serioșitatea adunării, și comandan-

tul trupei făcù despre ea un raport plin de laude. De altă parte poporul se reîntoar-se însufletit de cuvintele capilor săi și respân-di cu mii de glasuri entuziasmul și propa-ganda națională.

Episcopul Lemeni și alți foști antagoniști ai lui Bărnăț se temeau, că acum el își va răs-buna în contra lor pentru nedreptățile ce i-au făcut. Dar, cum observă «Organul lu-minării», Bărnăț veni ca «ângerul păcii», pentru liniștirea și reconcilierea tuturor.

În ziua următoare îi vizită pe toți și se înțelese cu ei asupra lucrărilor adunării de la $\frac{3}{15}$ Maiu. După reîntoarcerea sa în Sibiiu ținu și acolo o întrunire pregătitoare, la 26 Aprilie, în care ideile sale fură adoptate de toți.

Cu două, trei zile înainte de $\frac{3}{15}$ Maiu începură a curge la Blaj cu sutele și miile țărani români împreună cu alți oameni cultivați ai lor. Întreaga țeară și toate popoarele din Ardeal, erau în cea mai mare fierbere. De când e Ardealul, spun oameni de atunci, nu s'a pomenit o asemenea însufletire, nici nu s'a văzut o adunare națională atât de măreață și demnă de admirațiune ca cea de

la $\frac{3}{15}$ Maiu de la Blaj. Ca la 40.000 reprezentanți din toate clasele poporului român luară parte la acea adunare. Alții urcă numărul până la 100,000; în cât neîncăpând pe piața Blajului atâta mulțime, s'a ținut adunarea afară pe un câmp, care de atunci se numește *Câmpul libertății*.

Duminecă în 2 Maiu, inteligența sau partea cultivată a națiunei ținū o conferință în biserica catedrală. După ce vorbi câteva cuvinte canonicul Vasiliu Raț. Bărnuț fu chemat de adunare în unanimitate ca să vorbească.

Atunci Bărnuț, între cele mai sgomotoase aplause, se urcă pe o ridicătură dinaintea altariului și ținū memorabilul discurs, care singur ar fi de ajuns, ca să-l facă nemuritor. Frumos prin forma sa, instructiv, convingător și înălțător de inimi prin: cuprinsul său, acest discurs este de o mare importanță istorică prin efectul ce l-a avut; pentru că el a lămurit și a determinat direcțiunea politice naționale a Românilor din Transilvania.

După ce arată raporturile celor două națiuni antagoniste de la venirea Ungurilor în acele țeri, și nedreptățile suferite din partea

lor de către Români în cursul veacurilor, Bărnuz espune în următoarele puncte principiile libertății naționale, care fură primite între cele mai entusiastice aplause ca temelia tuturor lucrărilor și rezoluțiunilor adunării și a întregii politice naționale;

I. Națiunea română, prin reprezentanții săi la această adunare generală se declară în contra unirei cu Ungaria, până când nu va pute desbata această cestiune prin reprezentanții săi, în adunarea legislativă a Transilvaniei, ca națiune liberă. «Senatul și poporul daco-român» — adauge aci oratorul prin o frumoasă citațiune din Salustiu, «ține minte binefacerea și nedreptatea. Pe Unguri, fiind-că nu le pare rău de relele ce i-au făcut, ei încă vreau a-i face un rău și mai mare, nu-i iartă. Uniune și amiciție va lega cu ei, când o vor merita».

II. Națiunea română proclamă prin această adunare libertatea și independența sa, și scuturând jugul constituțiunei ungurești, care de o parte îi nimicia naționalitatea, de alta călca în picioare libertatea poporului, declară serbătorește, că de aci înainte nu se va cunoaște obligată de cât prin legile, cari se vor

aduce în dietele țării, în care va fi și ea reprezentată după dreptate, și nu se va supune de cât autorităților alese din sînul sîeu, pe temeiul îndreptățire-i egale cu celealalte națiuni ale țării.

III. Adunarea depune jurămînt în numele a toată națiunea, că nici o dată nu se va lăpăda de naționalitatea sa, ci o va apăra în etern cu puteri unite în contra tuturor dușmanilor și pericolelor; și cu puteri unite va lucra pentru viața, onoarea, cultura și fericirea ei în toate timpurile viitoare.

Da, adauge, oratorul; «să jurăm, că nu ne vom mai lăsa să ne înșele Ungurii; să jurăm, că nu vor mai pute turbura pacea și buna înțelegere a noastră nici jesuiții, nici călugării sîrbești, nici misionarii Strigonului, nici agenții națiunilor străine, chiar și când s'ar îmbrăca în veșminte de preoți și episcopi românești; să jurăm că nici iadul nu va mai rumpe legăturile iubirei frățești, cu care e legată adunarea această și printr'însa toată națiunea română».

«Să jurăm, fraților! și ca frați de un sânge să eșim la luptă în contra acelu dușman al naționalității noastre, ce vine cătră

noi cu flamura de uniune nouă de la țara Ungurească!»¹⁾

După amezzi conferința se continuă în a doua ședință în care se hotărî a se face o cerere în numele adunării pentru eliberarea tînărului avocat Florian Micheș și altor tineri arestați pentru cauze politice.

În timpul conferinței tinerii tribuni vorbiau în piață poporului, care nu încăpea în biserică și care, împărțit în cete, asculta cu multă sete învățăturile lor pline de însuflețire.

Luni în $\frac{3}{15}$ Maiu, se făcù serviciul divin dimineata, la 6 ore, spre a căștiga timp; apoi la 8 ore, dându-se semnalul prin clopotul cel mare al catedralei și sosind comisarîi guvernului, poporul al cărui număr se urcase la 30,000, la cuvîntul tînărului tribun *Iancu* se despărți într'un minut în grupe, formând estrade pe mijlocul pieții. Se cetî decretul guvernului pentru ținerea și

¹⁾ După notiția biografică din «Dreptul public al Românilor» al lui Bărnuz. Aceste cuvinte nu se află însă în cele două edițiuni ale discursului, de la 1852 în Viena (II ed.) și de la 1867 publicată în «dreptul public al Românilor».

deschiderea acestei adunări, cum și punctele instrucțiunii pentru lucrările ei. După aceasta preoții și civilii, împreună cu tot poporul, eșiră pe câmpul din sus al Blajului, destinat pentru ținerea adunării. Mulțimea, condusă de tribunii săi și formând lungi estrade, pentru circulare, păzi și aci cu scumpătate cea mai frumoasă și mai esemplară ordine.

Antâiu se alese biuroul sub președința celor doi episcopi. La propunerea lui Șaguna fu chemat generalul comandant al trupei, ca să fie martur la actul sârbătoresc al adunării, prin care Românii jurau credință dinastiei austriace. Căci trebuie a ști, că și la această adunare fură trimiși, la stâruițele Ungurilor 700 de soldați cavalerie și infanterie, cu două tunuri, sub comanda unui general *Schurter*. Inșă armata, care ora primită cu aclamațiuni de bucurie din partea popului, nu servi de cât de paradă la această măreață sârbătoare și tunurile funcționară numai pentru a da salve la urările ce se făceau pentru împăratul, pentru națiunea română, pentru patrie și libertate, și pentru cari li se da semnalul cu o flamură din tur-

nul catedralei, de vreme ce armata și tunurile se aflau pe câmpul din jos al orașului

Primirea generalului în mijlocul națiunii fu asemenea unui triumf. După retragerea lui încep lucrările adunării. *Bărnuț*, care împreună cu *G. Bariț* tură aleși vice-președinți ai adunării, se urcă pe tribună și între aplausele întregii adunări proiectează următoarele puncte, ce fură primite cu unanimitate.

I. Câmpul, pe care se ține prima adunare națională românească din Transilvania întru eterna aducere aminte a acestui act glorios se va numi *Câmpul libertății* pentru totdeauna.

II. Națiunea română declară că va rămâne credincioasă augustei case austriace.

III. Națiunea română se declară și se proclamă de națiune independentă și de parte întregitoare a Transilvaniei pe temeiul libertății egale.

IV. Națiunea română depune jurământ de credință împăratului, patriei și naționalității sale.

Se cetește formula jurământului, pe care

sub flamurele naționale și austriace, o repetă întreaga adunare, după lectura ce i-o făceau tribunii.

Se mai cetește și se semnează în această ședință petițiunea către guvern pentru liberarea lui Micheș și celorlalți captivi politici.

În a doua ședință, 4 Maiu, după ce se citi procesul verbal al ședinței I, se începură desbaterile asupra principiilor de organizarea politică a națiunii române; și A. Tr. Laurianu, unul din cei zece secretari ai adunării, care și lăsă cu o rară abnegațiune catedra și copiii săi în București, ca să ia parte la evenimentele din Transilvania, Laurian urcându-se pe tribună concentră în 16 puncte toate dorințele adunării. Și tot el fu ales ca să le redacteze în formă de petițiuni către împăratul și către parlamentul Transilvaniei. Să aleseră apoi cele două comisiuni pentru prezentarea petițiilor și un comitet permanent de acțiune, sub președința episcopului Șaguna și vice-președința lui Bărnuț cu reședința în Sibiu.

În a treia ședință Miercuri, între alte formalități și propuneri, se cetesec punctele

redactate de Laurian și destinate a se primi ca conclusele adunării. Acestea erau:

- I. Independența națiunii române; II. independența bisericii române, cu sinod anual, compus din clerici și mireni dupe vechiul obicei și cu restabilirea mitropoliei; III. desființarea iobogiei și decimelor fără rescumpărare din partea poporului; IV. libertatea comerțului și industriei, cu desființarea vămilelor la frontiere și a tuturor privilegiilor industriale; V. ștergerea dării pentru vitele păscute în țările vecine; VI. desființarea decimeii pentru metalele scoase din minele țării; VII. libertatea întrunirilor și a tiparului fără cauțiuni; VIII. libertatea persoanei, ca nime să nu poată fi arestat pe motive politice; IX. instituțiunea tribunalelor de jurați; X. garda națională și organizarea națională a miliției române permanente; XI. comisiune mixtă pentru regularea cestiunilor agrare; XII. salariarea clerului din cassa statului ca și la celelalte națiuni; XIII. inființarea de scoale române de toate gradele, sistemizate dupe un anumit plan și cu libertatea învățămîntului; XIV. ștergerea privilegiilor nobilitare și purtarea sarcinelor publice proporțional

cu averea fiecăruia; XV, o constituțiune a țerii întemeiată pe principiile egalității, libertății și frăției, și legi nouă în sensul acestei constituțiuni; XVI, înlăturarea cestiunei de unire cu Ungaria, până când națiunea română nu va fi recunoscută și organizată în spiritul noiei constituțiuni.

După cetirea și primirea acestor concluțiuni, președinții sfătuiră pe popr să se retragă în liniște pe acasă și să aștepte cu răbdare și cu încredere aprobarea acestor hotăriri de la împăratul și de la dieta țerii.

—Bine, respunse, poporul, declarându-se mulțumit, —numai să se întimple cât mai curînd.

Programa politiceii naționale stabilită în această adunare fu primită și de Românii din Ungaria; și prin memoriul din ¹³/₂₅ Februarie 1849, prezentat de Români împăratului, această programă fu desvoltată mai pe larg. Știm apoi cum jurămîntul făcut în *Câmpul libertății* de a lupta pentru realizarea acestei programe fu sigilat în urmă cu sângele a 40,000 mii de martiri pe riți în luptele și grozăviile unui cumplit răsboiu civil.

Urmă după aceea absolutismul austriac de 10 ani, foarte greu pentru popoarele deprinse a fi libere, însă pentru Români mult mai ușor și mai drept de cât iobăgia și guvernele trecute

La 1863 le surise Românilor pentru un moment o soartă mai bună. Dar imperiul austriac, slăbit prin sguduiri din afară, fu silit să cedeze aroganțelor pretensiuni ungurești; și suveranul, în contra protestului Românilor și al Sașilor, sancționează legea pentru anexarea Transilvaniei la Ungaria și introduse sistema dualismului, recunoscând astfel Ungurilor supremația peste celealalte popoare. În acest mod Români fură din nou dați pradă dușmanilor seculari, încontra cărora luptaseră cu bărbăție alături cu armatele austriace.

Atunci Ungurii începură iarăși, cu toată lăcomia lor lupească și cu toată violența fanatismului lor asiatic, să lucreze pentru realizarea planului, plâsmuit de nebuna lor fantasmă, de a nimici pe toate naționalitățile Ungariei și, din cotnopirea lor în maghiari, a crea un stat unguresc cu o singură națiune, de la Adriatica până la Marea neagră.

Pentru acest scop introduseră în viața po-

litică și socială aceleași nedreptăți, aceleași violențe, același despotism, care domniă înainte de 1848.

Deosebirea este, că atunci aristocrația feudală lupta pe față pentru susținerea privilegiilor, iar azi Ungurii lucrează în numele libertății și egalității pentru supremația limbii și națiunii maghiare. Și nevăzând alte căi și mijloace pentru asigurarea acestei supremații, ei nu voesc nimic mai puțin de cât moartea tuturor celorlalte naționalități. Și nimic nu cruță pentru atingerea acestui scop. Însăși legile și autoritățile publice, însuși statul, a cărui misiune este apărarea și scutul populațiilor ce-l compun, este cel mai mare dușman al acestor populații, pentru că sunt de altă limbă.

În special Românii, cel mai vechiu popor, și în Transilvania mai numeros de cât toate celelalte popoare împreună, sunt excluși de la afacerile publice și nu sunt admiși în funcțiuni de cât sub condițiunea de a-și renege neamul, a-și disprețui limba și a se face unguri. Statul care e dator a întreține școli de toate gradele și alte instituțiuni de cultură pentru Români, proporțional cu

numărul și cu contribuțiunea de avere și de sânge ce dau, nu cheltuiește nimic pentru ei. Din contră, îi oprește de a înființa asemenea instituțiuni din propriile lor fonduri, cum s'a întâmplat în Caransebeș în anii trecuți. Mai mult, Ungurii au introdus limba lor și vor să maghiarizeze înseși scoalele create și susținute de Români prin colecte, donațiuni sau din alte fonduri particulare.

Vézând că, cu toate aceste nedreptăți și siluri, Românii țin la naționalitatea lor mai mult de cât ori care alt neam, și că adese ori chiar din scoalele ungurești es cei mai înverșunați antagoniști ai lor; acum în urmă Ungurii veniră la ideia de a începe maghiarizarea din primii ani ai copilăriei, atunci când mintea și inima, fiind încă nedesvoltate, nu pot opune nici o rezistență. Pentru aceasta făcură barbara lege a grădinilor de copii maghiare. O numesc barbară, pentru că această lege nu prevede asile de copii numai pentru cine ar voi să beneficieze de ele, ci ia cu sila pe toți copiii, cari nu se află în alte institute de această categorie. Apoi nu se poate o mai mare bar-

barie, de cât a smulge cu sila copiii de la etatea de trei ani și poate mai curând, din brațele părinților și a-i crește în institute străine, pentru a face din ei dușmanii neamului lor.

Este mai barbară această lege de cât era obiceiul ce-l aveau Turcii de a lua copiii creștinilor, a-i crește în religiunea mahomedană și a face dintr'inșii *Ianiceri*, cei mai cruzi inimici ai creștinilor. Pentru-că Ungurii, în contra legilor naturii și a științei pedagogice voesc să maghiarizeze, nu câți-va copiii, ci micile generațiuni întregi; și acestea tot cu cheltuelile Românilor și a altor naționalități, căci tot din contribuțiunile lor se vor întreține asemeni institute.

În modul acesta Ungurii speră a-și realiza planul, care voiau să-l prefacă în lege încă de la 1842, de a maghiariza în 10 ani pe toți locuitorii de altă limbă ai țerii.

În anul trecut (1897), Ungurii făcură o altă lege, ca se numească cu nume unguresc comunele, sate și orașe, munții, râurile și toate localitățile de însemnătate istorică, din țerile coroanei ungare. Cu modul acesta ei voesc să nimicească și se șteargă din memoria

generațiilor prezente și viitoare tot trecutul națiunii române și a celor alalte popoară conlocuitoare; precum prin maghiarizare silită vor să stingă însăși viața acestor popoară ca națiuni.

Multe mijloace nedrepte au întrebuințat și întrebuințează Ungurii pentru a face Românilor cel mai mare rău ce se poate face unei națiuni, pentru a le răpi limba și naționalitatea; dar nici unul nu e mai neuman, mai despotice și mai amenințător pentru existența lor națională de cât legea grădiniilor de copii maghiare și legea maghiarizării tuturor numelor geografice de peste Carpați. Pentru aceea ele au sguđuit toate inimile și au răsculat în contra lor toată suflarea românească, nu numai din Ungaria și Transilvania, ci din toate provinciile Daciei. Din această mișcare s'a născut, sunt acum câți-va ani, Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor, în al cărei nume ne am întrunit astăzi.

Ne am întrunit în această zi de serbătoare, ca să o celebrăm și ca, aducându-ne aminte de glorioase fapte ale Românilor de la 1848, să ne însuflețim de ideile și

devotamentul lor. Pentru că scopul nostru este același: libertatea poporului român de a se cultiva și a-și crește tinerile generațiuni în limba română, conform firei și tradițiunilor naționale.

Să vină deci tot Românul în cercul acestei Lige, și pe terenul culturii, cu armele păcii, să eșim la luptă în contra inamicului națiunii noastre. Să înființăm și noi grădini de copii, școale românești și biblioteci naționale pentru tinerimea română de peste Carpați, și să fim siguri de victorie. Pentru că întreprinderea noastră e lupta adevărului în contra minciunei, a liberertății în contra silei, a dreptății și umanității în contra răpirei și barbariei, e lupta defensivă a Românului generos și tolerant în contra Ungurului egoist și fanatic, care atentează la viața națională a fraților noștri!

Grăiăscă - Națiunea!

Biblioteca Centrală
Regională Craiova

3/10/61